

УДК 711.4-163

Обідний О.Б.,
Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка

АЛЬТЕРНАТИВНІ МЕТОДИКИ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕРЕЖІ ОБ'ЄКТІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Дослідження присвячене питанням вдосконалення мережі шкільних об'єктів. Визначені особливості організації та впровадження альтернативних систем освіти на лівобережній Україні.

Ключові слова: мережа, альтернативна система середньої освіти.

1. Вступ.

Проблема формування та реконструкції мережі освітніх закладів неодноразово досліджувалась як з теоретичного, так і з практичного боку. Загальні підходи до формування мереж було сформульовано Г.І. Лавриком. С.К. Саркісовим детально розроблено принципи проектування та оптимізації мережі шкільних будинків з урахуванням наближеності закладів для різних центрів учнів до відповідних зон населених місць та багатьох інших факторів.

Також структуру мережі сучасних освітніх закладів досліджували Дячок О.М., Шулдан Л.О., Ночева О.О. та Ковальський В.Ю. Майже всі дослідники вважають доцільним наближення початкової школи до дошкільних закладів та відокремлення старших класів, які відрізняються спеціалізованими формами та методами навчання, в спеціалізовані профільні заклади.

Історичний аналіз багатівікового розвитку української національної школи та вивчення зарубіжного досвіду дав можливість виявити альтернативні навчальні технології, в яких архітектура школи включена як виховна і навчальна функція. Із усіх моделей нетрадиційних навчальних технологій виділена Вальдорфська школа, яка базується на ідеях антропософії, вчення якої близькі до нової системи навчання в Україні, де відмічене різке зростання уваги до проблем духовного життя людей.

2. Основна частина.

Дистанційна освіта.

Тенденції розвитку світу в напрямку глобалізації та інформатизації, вимагають від освіти, особливо враховуючи важливу роль комп'ютерних та інформаційних інтернет-технологій, радикальної зміни освітньої парадигми щодо сучасної культури навчання. Сучасні навчальні середовища на основі мультимедійних систем та телекомунікаційних мереж спроможні зберігати великі обсяги

інформації, надавати можливість роботи з її різними видами: текстовою, графічною (статичними і динамічними зображеннями) та звуковою інформацією.

Дослідження й аналіз автоматизованих систем дистанційної освіти (АС-ДО) показує, що для реалізації більшості покладених функцій, вона повинна містити інформацію (знання) трьох видів:

1. Про предметну галузь (модель предметної галузі - МПГ). Модель предметної галузі повинна відображати структуру предметної галузі. Вона може бути використана при визначенні послідовності вивчення тем і проведення контрольних занять.

2. Про особу, яку навчають, (модель учня). Модель учня, включає динамічно оновлюваний набір параметрів, що відображають загальні характеристики особи, яка навчається, і проекцію його знань на знання системи (на модель предметної галузі).

3. Про методики навчання. Методика навчання визначає послідовність вивчення тем (на основі моделі предметної галузі) і формує завдання для контролю знань людини (на основі моделі учня).

Семантична модель базується на семантичній мережі. Семантична мережа – це структура для подання знань у вигляді вузлів, з'єднаних дугами.

Особливості структури семантичних мереж:

1. вузли семантичних мереж являють собою концепти предметів, подій, станів;
2. довільні вузли одного концепту відносяться до різних значень, якщо вони не відмічені, що вони відносяться до одного концепту;
3. дуги семантичних мереж створюють відношення між вузлами-концептами (помітки над дугами вказуватимуть на тип відношення).

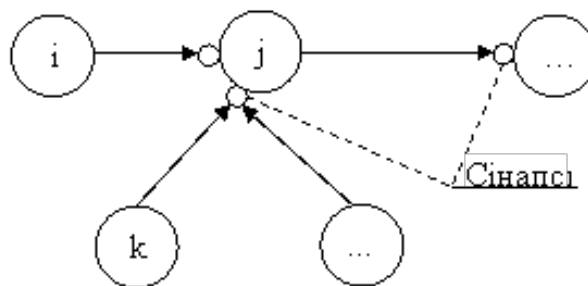

Рис.1 Загальний вигляд семантичної мережі.

Державна політика полягає у створенні умов для забезпечення обов'язкової повної загальної середньої освіти; досягненні учнями певного освітньо-культурного рівня, що забезпечується, зокрема, розвиненою мережею загальноосвітніх навчальних закладів різних типів і форм власності, а також існуванням

альтернативних форм здобуття загальної середньої освіти. Державна політика у галузі змісту освіти спрямована не лише на отримання учнями знань, умінь, навичок, а формування на їх основі ключових компетенцій, які сприятимуть вмінно через спілкування знаходити порозуміння з іншими людьми, облаштовувати власне життя й бути корисним сім'ї, громаді, суспільству [1].

Педагогіка А.С. Макаренка.

Макаренко на основі своєї педагогічної діяльності прийшов до висновку, що вік не є одним з визначальних початків у вихованні. Одним із самих серйозних забобонів, що гальмують правильний дозвіл проблем виховання, Макаренко вважав помилковим переконання в те, що у виховній роботі можна керуватися інтуїцією, що вирішальним є талант учителя. Всією своєю діяльністю він доводив, що вирішальним у вихованні є наша «точна думка», знання основ і техніки виховної справи.

Макаренко відкрито заявив, що потрібна педагогічна наука, але не відірвана від життя, а пов'язана з нею і допомагаюча вихователю в практичній роботі.

Початковий етап усього виховного процесу - педагогічне проектування. Проектовані якості особистості Макаренко розділяє на дві категорії:

- типові, загальні для всіх;
- індивідуальні, що впливають із особливостей кожного вихованця, що враховують його схильності, здатності.

Серцевиною, ядром педагогічної теорії Макаренко є його навчання про колектив. Колектив проходить у своєму розвитку 3 стадії.

1. Колективу ще ні, а педагог у цей час виконує роль диктатора, виступаючи з вимогами до вихованців.

2. Виникає актив-група найбільш діяльних вихованців, що бажають взяти участь у різних видах роботи, що підтримують починання педагога і його вимог до вихованців.

3. Складаються органи самоврядування, колектив стає здатним самостійно вирішувати найрізноманітніші навчальні, господарські, культурні й інші питання, вимоги йдуть до окремого вихованця від усього колективу.

Навчальний рік, навчальний день, розклад уроків, навчальні канікули, зміни або, точніше, перерви між уроками - це теж ознаки класно-визначеної системи. Відзначаючи достоїнства, не можна не бачити в цій системі й ряд істотних недоліків, а саме: класно-урочної система орієнтована в основному на середнього учня, створює непосильні труднощі для слабкого й затримує розвиток здібностей у більше сильних; створює для вчителя труднощі в обліку індивідуальних особливостей учнів в організаційно індивідуальній роботі з ними як по

змісту, так і по темпах і методам навчання; не забезпечує організоване спілкування між старшими й молодшими учнями й ін.

Метою педагогіки Макаренка є виховання бойового, активного, життєвого характеру. Вихованець повинен мати почуття обов'язку й поняття честі, відчувати свої зобов'язання перед суспільством, повинен уміти підкорятися товаришеві й наказати йому, бути ввічливим, суворим, добрим залежно від умов життя. Він повинен бути активним організатором; бути наполегливий і загартований, уміти володіти собою й впливати на інші. Він повинен бути веселим, бадьорим, підтягнутим, здатним боротися й будувати, здатним жити й любити життя, він повинен бути щасливим. І таким він повинен бути не тільки в майбутньому, але й у кожен свій нинішній день [2, 3].

Педагогіка «вільного виховання».

«Педагогіка вільного виховання» – одна з найбільш загальних концепцій реформаторської педагогіки. Елементи цієї концепції проникають практично в усі інші педагогічні напрямки.

Своїм ідейним джерелом її представники вважають ідеї Руссо та Дістервега про природо відповідність виховання. Своєрідним девізом “педагогіки вільного виховання” став німецький вислів “Все для дитини, що навколо дитини”. Кредо цього напрямку пояснив американський педагог і філософ Д. Дьюї: «Відбувається зміщення центрів тяжіння. Дитина стає сонцем, навколо якого обертається виховання».

Провідні принципи Вільного виховання:

- віра педагога у творчі здатності дитини, в сполученні з переконаністю в тім, що будь-який зовнішній (навіть самий добродійний) вплив на творчий потенціал дитини має гальмуючу дію;
- зосередження зусиль вихователя на придбанні дитиною власного досвіду, на основі якого й відбувається повноцінний розвиток особистості;
- стимулювання активного відношення до життя, культури, освітньо-пізнавальної діяльності й потреби в систематичній самоосвіті й самовихованні;
- трактування школи як живого організму, що безупинно розвивається відповідно до дитячої природи;
- розуміння ролі педагога як старшого товариша своїх вихованців, що організує освітньо-виховне середовище для вільного прояву дітьми своїх творчих можливостей;
- організація життя шкільного співтовариства на основах самоврядування (по типу громади).

Яскравими представниками «вільного виховання» є Г.Шаррельман, М.Монтессорі. Засновником цього напрямку у педагогіці стала шведська письменниця і педагог Е.Кей.

Представники «вільного виховання» виступали за ломку педагогічних традицій, які обмежували свободу та ініціативу дитини. Натомість вони пропонували створювати для дітей такі умови, які б давали їм поживу для самовиховання. Основним недоліком цього напрямку є надмірний педоцентризм [4].

Педагогіка Монтессорі.

Під педагогікою Монтессорі розуміється розроблена доктором Марією Монтессорі система навчання дітей (початок впровадження в практику - 1906 р.), а також філософія навчання в школах і дитячих садах. Педагогіка Монтессорі ґрунтується на відкритому викладанні, на противагу закритому, наприклад, фронтальному викладанню. Ця педагогіка, на відміну від педагогіки ідеологічної, може бути названа експериментальною, у тому розумінні, що власні спостереження дитини ведуть вчителя до вибору підходящих дидактичних прийомів стосовно до даної дитини й даної ситуації. Суть педагогіки Монтессорі полягає в девізі: «Допоможи мені зробити самому».

Принципи педагогіки Монтессорі

По Марії Монтессорі процес розвитку дитячої особистості підрозділяється на три фази:

1. перша стадія дитинства (0 - 6 років);
2. друга стадія дитинства (6 - 12 років);
3. юність (12 - 18 років).

Кожна із цих стадій являє собою виразний самостійний відрізок розвитку.

Фаза першої стадії дитинства (0 - 6 років) - найважливіший час життя, оскільки саме в цей час формуються особистість і здібності дитини. Монтессорі розуміє перші шість років життя як другу ембріональну фазу росту, у яку розвиваються дух і душа дитини. У той час як доросла людина фільтрує свої сприйняття, дитина усмоктує в себе навколишнє середовище й вона стає частиною його особистості.

Другу стадію дитинства Монтессорі визначає як фазу лабільності. У ході свого розвитку дитина проходить так називані "чутливі" або "сенситивні" періоди. У такі періоди дитина особливо чутлива до певних порушень із боку навколишнього середовища, наприклад, що стосується розвитку рухів, мови або соціальних аспектів.

Вирішальним для розвитку педагогіки Монтессорі й відповідних матеріалів є наступне спостереження: одна з найважливіших фаз чутливості кожної дитини це фаза "удосконалення почуттів".

Метод Монтессорі заснований на спостереженні за дитиною в природних умовах і прийнятті її такою, якою він є. Основна ідея методу Монтессорі полягає в стимулюванні дитини до саморозвитку. У групах Монтессорі дитина вчиться в основному самостійно за допомогою спеціально розробленого навко-

лишнього середовища - Монтессорі-матеріалів. Оточуюче дитину підготовлене середовище повинно відповідати росту й пропорціям дитини відповідного віку. Кожен учень може на власний розсуд вирішувати, чим йому сьогодні зайнятися. Діти займаються в разновікових групах [5].

Вальдорфська педагогіка.

Вальдорфська педагогіка - це концепція виховання і навчання дітей. Головною метою вальдорфської педагогіки є надання допомоги особистості у власному становленні та розкритті талантів у гармонії із закономірностями і тенденціями розвитку природи, людини та світу. Автором методу вальдорфської педагогіки є австрійський вчений і філософ Рудольф Штайнер і базується на його філософії антропософії. Перша вальдорфська школа була відкрита у Штуттгарті 7 вересня 1919 р. для дітей робітників фабрики "Вальдорф-Асторія" (звідси назва).

Основний метод викладання – метод «щиросердечної економії» - основний метод вальдорфської педагогіки. Метод полягає в тому, що в процесі навчання в дітей розвивають ту діяльність, що дитина може освоїти на даному етапі розвитку без внутрішнього опору організму. Так, від періоду зміни зубів до полового дозрівання, обов'язково розвивають пам'ять, працюють із образним мисленням дитини, апелюють до почуття, а не до інтелекту. Після полового дозрівання в навчальний матеріал включають поняття, працюють із абстрактним мисленням дитини.

Методом вальдорфської педагогіки користуються близько 900 освітніх закладів у 60-ти країнах світу. З 1919 року вони розвиваються у Європі, Америці, Африці, Австралії, Азії, пострадянських країнах, а з 1990 року - в Україні [5].

Висновок.

1. Проведено аналіз альтернативних систем освіти, в результаті чого виявлено ряд відмінностей в організації навчального процесу та деякі спільні риси між різними альтернативними методиками викладання: сучасна стандартна загальноосвітня програма надає лише мінімально достатній рівень знань та не враховує в ході навчання необхідності духовного розвитку учнів, на відміну від провідних альтернативних методик.

2. Всі альтернативні методики навчання направлені на гармонійний розвиток особистості учня та стимулювання до саморозвитку; значна увага приділяється творчому та трудовому вихованню, тому більш розвиненим стає блок клубних приміщень, майстерні трудового виховання та гурткові приміщення.

3. Специфіка організації навчального процесу в альтернативних школах зумовлює потребу в додаткових видах класних приміщень вільного спілку-

вання, а також в видозміні основних класних приміщень (прямокутна форма класного приміщення не є ідеальною для організації уроків у формі обговорення, демонстрації відеоматеріалів і т.д.).

4. Класні приміщення альтернативних шкіл доцільно групувати у блоки за віковою ознакою навколо спільного центру, що сприяє утворенню дружніх зв'язків та об'єднанню колективу.

5. Освіта в Україні переходить на структуру Європейського типу. Але мережа приватних шкіл з сучасними альтернативними методиками викладання в Україні, на відміну від Європейських країн, ще не розвинута. Подекуди існують тільки окремі об'єкти, не об'єднані в єдину мережу.

6. Мережа шкіл з сучасними альтернативними методиками викладання повинна існувати паралельно з традиційною мережею та конкурувати з нею.

7. Структура будівлі для шкіл з сучасними альтернативними методиками викладання в основному схожа для різних методик.

Література:

1. Г.Ф.Кривуля, А.Ф.Кривуля, В.Н.Барбарук. Компьютерные технологии в образовании. Книга 1. АРМ секретаря кафедри. - Луганск: изд-во Восточноукр. нац. ун-та им. В.Даля, 2002. - 175с.
2. М. П. Павлова. "Педагогические воззрения А. С. Макаренко" Трудрезервиздат, Москва, 1956 г.
3. Макаренко А.С. Собрание Сочинений. Т. 1, 2, 5.
4. Антология педагогики свободного воспитания. Сост. Г. Б. Корнетов, М. В. Богуславский, Г. Б. Корнетов. - 1995.
5. Дячок, Оксана Миронівна. Принципи формування архітектури шкіл з нетрадиційними методами навчання: автореф. дис. на здобуття вченого ступеня кандидат архітектури.(18.00.02)КНУБА – К., 2000. – 20с.

Аннотация:

Исследование посвящено вопросам совершенствования сети школьных объектов. Определены особенности организации и развития альтернативных систем образования в левобережной Украине.

Annotation:

The research is devoted to the improvement of the network of school facilities. The features of the Organization and the development of alternative educational systems in the left-bank Ukraine.

Keywords: network, alternative secondary education.